

Eläköön!-konsepti Reena Linna
Toimitus Elli Mannermaa
Kuvitus Tuuli Hypén, Elina Jasu,
Ina Majaniemi ja Pekka Rahkonen
Laulut Tuomas Kannisto
Graafinen suunnittelu ja taitto
Minttu Mäkinen

1. painos

© Heta Gustafsson, Riikka Heikkinen,
Emma Laakkonen, Minna Laukkanen,
Jenni Sahonen-Räty, Heidi Viherjuuri
ja Edita Oppiminen Oy

Ympäristöopin tietotekstien tekijät
ovat Suvi Anttonen, Jenni Sutinen
ja Johanna Timonen. Ympäristöopin
tietotekstit on toimittanut
Henna Ingelius.

Tämä teos on oppikirja, joka on suojattu
tekijänoikeuslailla (404/61). Tämän
teoksen tai sen osan valokopiointi,
skannaaminen tai muu digitaalinen
kopiointi tai käyttö edellyttää oikeuden-
omistajan luvan. Kopiosto ry myöntää
teosten osittaiseen kopiointiin lupia.
Tarkistakaa, mitkä valokopiointi- ja
digiluvat ovat kohdallanne voimassa.
Lisätietoja luvista: www.kopiosto.fi.
Teoksen tai sen osan muuntelu on
kielletty.

ISBN 978-951-37-9361-6

Punamusta Oy
Tampere 2025

Vinkkelin lapset lomapuuhiissa	4
Tervetuloa kouluun	6
Kirjaintreenit	8

1 Kouluarjen kiemuroita 10

1 Uusi asukas	12
Edin lukutreenit: Kirjavinkki	18
Edin sanakirja: Koulupäivä	19
Tietoteksti: Koulu alkaa	20
2 Tarinasokkelo	22
Edin lukutreenit: Ohje	28
Edin sanakirja: Luokassa	29
Tietoteksti: Koulussa toimitaan yhdessä	30
3 Ruokapöytäjuttuja	32
Edin lukutreenit: Satu	38
Edin sanakirja: Välitunnilla	39
Tietoteksti: Otetaan toiset huomioon	40
4 Tarkkana liikenteessä	42
Edin lukutreenit: Runo	48
Edin sanakirja: Liikenteessä	49
Tietoteksti: Koululainen liikenteessä	50

5 Jakson 1 kertaus 52

2 Seikkaillaan Vinkkelissä 54

6 Puolukoita pullollaan	56
Edin lukutreenit: Kirjavinkki	62
Edin sanakirja: Metsässä	63
Tietoteksti: Luonto syksyllä	64
7 Suorat sanat	66
Edin lukutreenit: Kuvaus	72
Edin sanakirja: Värejä	73
Tietoteksti: Eloton ja elollinen luonto	74
8 Vanhan kartan äärellä	76
Edin lukutreenit: Satu	82
Edin sanakirja: Retkellä	83
Tietoteksti: Rakennettu ympäristö ja luonnonympäristö	84
9 Liikaa villasukkia	86
Edin lukutreenit: Sää tiedotus	92
Edin sanakirja: Vaatteita	93
Tietoteksti: Vuodenajat vaihtuvat	94

10 Jakson 2 kertaus 96

3 Vauvasta vaariin, päästä varpaisiin 98

11 Kääretorttua ja pellehyppyjä	100
Edin lukutreenit: Kirjavinkki	106
Edin sanakirja: Minun mummoni	107
Tietoteksti: Ihminen muuttuu elämänsä aikana	108
12 Vanamon ensimmäinen keksintö	110
Edin lukutreenit: Haastattelu	116
Edin sanakirja: Kehonosia	117
Tietoteksti: Ihmisen keho	118
13 Takapihan futistähdet	120
Edin lukutreenit: Satu	126
Edin sanakirja: Vastakohtia	127
Tietoteksti: Elimillä on monenlaisia tehtäviä	128

14 Jakson 3 kertaus 130

4 Oma koti kullan kallis 132

15 Vekkulit vempaimet	134
Edin lukutreenit: Kirjavinkki	140
Edin sanakirja: Vauvan elämää	141
Tietoteksti: Jokaisen perhe on tärkeä	142
16 Väärät vaatteet	144
Edin lukutreenit: Viesti	150
Edin sanakirja: Perhe ja suku	151
Tietoteksti: Asumme Suomessa	153
17 Tuliaisia tuntureilta	154
Edin lukutreenit: Satu	160
Edin sanakirja: Koti	161
Tietoteksti: Elämää kotiseudulla	162

18 Jakson 4 kertaus 164

Kielitieto 166

Sanatalo	168
Virkekatu	170

1 Kirjainkaksoset	172
2 Huonekaverit	174
3 Seinänaapurit	176
4 Haastavat sanat	178
5 Jakson 1 kertaus	180
6 Erisnimet	182
7 Aakkosjärjestys	184
8 Aakkostaminen	186
9 Äng-äänne	188
10 Jakson 2 kertaus	190
11 Virke	192
12 Virke	194
13 Hupsut virkkeet	196
14 Jakson 3 kertaus	198
15 Kysymys	200
16 Huudahdus	202
17 Lopetusmerkit	204
18 Jakson 4 kertaus	206

Oma lähiympäristöni

Vuodenaikasamba 🎵

1. Monta yl-lä-tys-tä
tulee vastaan, kun
lä-hi-ym-pä-ris-töö-ni
mä tutustun.

I-has-te-len minä
sateen jälkeen syksyä,
märkää metsää
täynnä sieniä.

ABCDEFGG,
tuuli sen kuin kylmenee!

2. Monta yl-lä-tys-tä
tulee vastaan, kun
lä-hi-ym-pä-ris-töö-ni
mä tutustun.

I-has-te-len minä
talvea ja pakkasta,
räystäät täyttyvät
jää-pui-kois-ta.

HIJKLMN,
luonto näyttää heräävän!

3. Monta yl-lä-tys-tä
tulee vastaan, kun
lä-hi-ym-pä-ris-töö-ni
mä tutustun.

I-has-te-len minä
kevättä ja lintuja,
jotka vi-sertä-vät
oksilla.

OPQRSTU,
puihin lehdet ilmaantuu!

4. Monta yl-lä-tys-tä
tulee vastaan, kun
lä-hi-ym-pä-ris-töö-ni
mä tutustun.

I-has-te-len minä
kesää sekä kukkia,
paljain jaloin
ilman sukkia.

VWXYZÄÄÖ,
lopun kirjaimet!

Puolukoita pullollaan

Lap-set o-vat metsäs-sä Hil-kan äi-din kans-sa.
Myös E-di on pääs-syt mu-kaan.
En-sin ke-rä-tään äm-pä-rit täy-teen puo-lu-koi-ta.
Sen jäl-keen saa leik-ki-ä.

Aa-po

Lys-ti

Va-na-mo

Hilk-ka

mat-kii

tut-kii

nuus-kii

mais-taa

äm-pä-ri-ä

pöl-lö-ä

puo-luk-kaa

kan-ta-rel-li-a

★ Tavuta sanat. Ympyröi ja kirjoita kuvaan sopivat sanat.

p u l l a

j ä r v i

k a t u

L y s t i

m u k i

A a p o

★ Lue virke. Erotta virkkeen sanat.

E d i m a i s t a a .

L i n t u l e n t ä ä .

L y s t i h a u k k u u .

K o r i s s a o n s i e n i ä .

Kirjoita kuvaan sopivat virkkeet.

★ Tee sanoista kuvaan sopiva virke. Ympyröi. Kaksi sanaa jää yli.
✎ Kirjoita virkkeet vihkoon.

1. pihlajat ja tähdet hehkuvat värikkäinä

2. Vanamo katsoo kettu seisoo mäellä

3. sieni äiti kerää mustikoita puolukoita

1. Etsi kuvasta viisi syötävää asiaa. Ympyröi.
2. Etsi kuvasta kolme n-alkuista asiaa. Merkitse x.
3. Ketä kontiainen tarkkailee? Keksi.

Marjahirviö

- Va-na-mo on ih-meis-sään.
Hä-nen kip-pon-sa o-li mel-kein täy-si.
Nyt puo-let mar-jois-ta puut-tuu.
Mi-hin puo-lu-kat ka-to-si-vat?

Myös Aapon äm-pä-ris-tä on hävinnyt puo-lu-koi-ta. Aapo ja Vanamo olivat jättäneet marja-asti-an-sa mättäälle ja kiivenneet kuuseen. Kun he palasivat, marjat olivat kadonneet. Aapo vilkuilee epä-le-väi-ses-ti met-sän siimekseen.

– Ehkä täällä asuu marja-hir-vi-ö, hän kuiskaa.

- Hilkan äiti kutsuu lapset vä-li-pa-lal-le. Aapo ja Vanamo ku-vai-le-vat, millainen hirviö oli käynyt heidän äm-pä-reil-lään. Hilkkakin on varma, että sel-lai-si-a saattaa olla o-le-mas-sa, mutta hänen äitiään lasten puheet vain naurattavat.

– Taisitte syödä marjanne itse, hän ehdottaa.

Aapo puistelee kiivaasti päätään, sillä puolukat ovat hänestä liian happamia. Hilkan äiti komentaa lapset jatkamaan marjojen poimintaa. Hän nostaa oman ämpärinsä kiven vierestä ja älähtää.

– Minunkin äm-pä-ris-tä-ni on kadonnut marjoja!

- Hilkka, Aapo ja Vanamo supattavat hetken keskenään. Salaseura on valmis sel-vittä-mään marja-hir-vi-ön sa-lai-suu-den. He pii-lou-tu-vat ki-ven taakse ja tark-kai-le-vat sammaleen päälle nos-tet-tu-ja äm-pä-rei-tä. Yht-äk-ki-ä pensaan takaa kuuluu rapinaa. Lapset pi-dät-tä-vät hen-gi-tys-tään, kun hirviö astuu esiin.

Lys-ti-koi-ra kipittää marjojen luo ja Edi seuraa perässä. Mo-lem-pi-en naamat ovat vär-jäy-ty-neet marjoista pu-nai-sik-si.

– Kiinni jätite! Hilkka hihkaisee.

1. Miksi Aapo epäilee, että metsässä asuu marjahirviö?
2. Etsi ja alleviivaa puhumiseen liittyvät sanat kuiskaa ja ehdottaa. Etsi lisää puhumiseen liittyviä sanoja ja alleviivaa ne.

★ Lue korostetut sanat. Ympyröi sanoihin sopivat kuvat. Kirjoita.

★ Kirjoita vastaus kokonaisella virkkeellä.

Nuolet auttavat sinua!

- Mitä Vanamon kiposta puuttuu?

Vanamon kiposta puuttuu

--

- Mihin Hilkan äiti kutsuu lapset?

Hilkan äiti

--

- Mihin lapset piiloutuvat?

Lapset

--

★ Numeroi kuvat tarinan tapahtumien mukaiseen järjestykseen. Keksi jokaisesta kuvasta tarinaan sopiva virke. Kirjoita virkkeet vihkoon.

VUOROPUHELU

hu kar su has

Tuol-ta pus-kas-ta kuu-luu ou-to-a ka-hi-naa.

On-ko siel-lä kar-hu?

Kar-hut pel-kää-vät ih-mi-si-ä. Ne py-sy-vät meis-tä kau-ka-na.

Mi-nä pel-kään kar-hu-ja.

Mi-nä en pel-kää ta-val-li-si-a mets-än-e-läi-mi-ä.

Et-kö e-des su-si-a?

En yh-tään. Mi-nä pel-kään vain oi-kei-ta mar-ja-hir-vi-öi-tä.

Ä-lä o-le has-su!

Tääl-tä tu-lee kar-mi-va kii-lu-sil-mäi-nen mar-ja-hir-vi-ö ja syö si-nut sui-hin-sa!

Äk-ki-ä pii-loon!

sa hin sui syö

HUPIKLUBI

Kuka on kuka?

Mökö on sininen.
Dödö on keltainen.
Hössö on niiden välissä.
Kuka on Köpi?

1.

2.

3.

4.

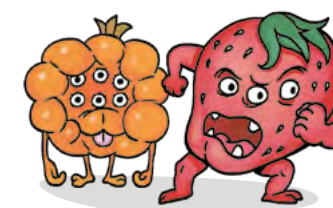
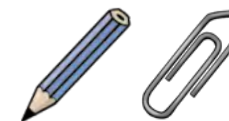
1.

3.

2.

4.

Suunnittele marjahirviö arpomalla. Aseta kynä ja paperiliitin arvontahyrrän päälle ja pyöräytä. Merkitse ☒.

jal-ko-ja	kä-si-ä	sil-mi-ä	sil-mät	e-ri-kois-ta	sil-lä on
☐ 1	☐ 1	☐ 1	☐ kel-tai-set	☐ kar-vat	☐ hat-tu
☐ 2	☐ 2	☐ 2	☐ vih-re-ät	☐ sii-vet	☐ viit-ta
☐ 3	☐ 3	☐ 3	☐ pu-nai-set	☐ sar-vet	☐ ru-set-ti

Mitä marjahirviö vastaisi ystäväkirjan kysymyksiin? Keksi ja täydennä.

YSTÄVÄKIRJA

Kuva

Nimi:

Harrastukseni:

Lempiruokani:

Inhoan:

Pelkään:

Olet marjametsässä. Kiikaroit marjahirviötä pienen matkan päästä. Keksi ja kirjoita vihkoon, mitä näet. Valitse kuvauksellesi sopiva aloitus.

Marjahirviö on...
Marjahirviöllä on suussaan...
Marjahirviö aikoo...
Minua marjahirviö ei pelota, koska...

Pietimetsä PUUH!

Ville Hytönen: Satukirja nimeltään Pietimetsä PUUH!

Kel-tai-si-a, pu-nai-si-a ja ruskeita lehtiä oli paljon. Oli tammen ja koivun lehtiä, mutta ennen kaikkea oli i-ha-ni-a vaah-te-ran-leh-ti-ka-so-ja. Evelyn loikki suuressa leh-ti-ka-sas-sa ja Peeter Peeter otti puusta omenan taskuunsa. Omenat olivat hyviä eväitä kou-lu-mat-kal-le.

Yht'äkkiä leh-ti-ka-sas-ta kuului onneton parkaisu:

– Tsis-riks-kisk-si! Älkää loikkiko minun päälläni.

Mitä kummaa? Oliko leh-ti-ka-sas-sa joku?

Pian vaahteran ja tam-men-leh-ti-en alta möyri pikkuinen kel-ta-pi-poi-nen otus, nousi ta-ka-ja-loil-leen ja yritti oikoa selkäänsä.

– Minua sattui selkään. Katsokaa vähän missä hyp-pe-let-te, se sanoi.

– Oi anteeksi pikkuinen otus, sai Evelin häm-mäs-tyk-sel-tään to-kais-tu-a.

– Kukas sinä olet, kysyi Peeter Peeter.

– Minä olen Pik-ku-kön-ni. Pie-ti-metsän o-tuk-sis-ta pienin ja suloisin, sanoi Pik-ku-kön-ni ja pyörähti keijun lailla ympäri ja näytti kel-tai-si-ne pipoineen niin kovin su-loi-sel-ta. – Olen menossa Pie-ti-metsään lau-le-le-maan, se jatkoi ja hymisi ja huiskusi. – Tulkaa mukaani, niin näytän teille paikkoja!

1. Miksi Peeter Peeter otti omenan puusta taskuunsa?
2. Olet lehtikasassa pomppimassa ja kuulet outoa ääntä. Etsi, minkä otuksen tapaat ja mihin seikkailuun se sinut johdattaa.
3. Mitä kaikkea lehdistä voisi askarrella? Etsi parisi kanssa.

Metsässä

Eräänä päivänä kävelin pitkin met-sä-pol-ku-a. Polku johti syvälle tiheään metsään. Näin ym-pä-ril-lä-ni korkeita puita ja si-ni-si-ä kukkia. Kaik-ki-al-la kasvoi pieniä, ruskeita sieniä. Haistelin metsän raikasta tuoksua. Kuulin metsän sii-mek-ses-tä kauniita ääniä. Samassa huomasin kau-em-pa-na jotain mie-len-kiin-tois-ta. Sieltäkö äänet kuuluivat?

☐ pimeään
☐ valoisaan
☐ synkkään
☐ aurinkoiseen
☐ pieneen
☐ suureen

☐ outoja
☐ hirveitä
☐ kauniita
☐ villejä
☐ matalia
☐ korkeita

☐ punaisia
☐ valkoisia
☐ oransseja
☐ keltaisia
☐ violetteja
☐ värikkäitä

☐ ihanaa
☐ kauheaa
☐ kiinnostavaa
☐ tylsää
☐ jännittävää
☐ ällöttävää

💡 Täydennä kertomus nopan avulla.

Eräänä päivänä kävelin pitkin met-sä-pol-ku-a.

Polku johti syvälle metsään.

Näin ym-pä-ril-lä-ni puita ja

kukkia. Kaik-ki-al-la kasvoi ,

sieniä. Haistelin metsän tuoksua. Kuulin

metsän sii-mek-ses-tä ääniä.

Samassa huomasin kau-em-pa-na jotain .

Sieltäkö äänet kuuluivat?

📖 Kirjoita samanlainen teksti omasta metsäretkestäsi.

Luonto syksyllä

- ❁ Puis-sa on vä-rik-käät leh-det.
- ❁ Maas-sa kas-vaa sie-ni-ä ja mar-jo-ja.
- ❁ Po-lul-la on ve-si-lä-tä-köi-tä.
- ❁ Pui-den leh-ti-ä on pu-don-nut maa-han.
- ❁ Mar-jat o-vat kyp-si-ä.

1. Ympyröi kuvasta.

pih-la-ja	vaah-te-ra
ka-ta-ja	sup-pi-lo-vah-ve-ro
pol-ku	kuu-si
ve-si-lä-täk-kö	koi-vu

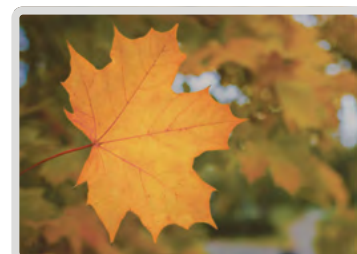
Syksyn merkkejä

Syksy on vuo-den-ai-ka, jolloin sää viilenee. Valon määrä vähenee ja valoisan päivän pituus lyhenee. Monet kasvit siirtyvät → le-po-ti-laan. Ruo-ho-var-ti-set kasvit kuihtuvat. Leh-ti-pui-den lehdet muuttavat väriään ja pu-to-a-vat maahan. Lehtien vihreät vä-ri-ai-neet siirtyvät talteen runkoon ja juuriin. Luonnon syksyistä vä-ri-lois-to-a kutsutaan ruskaksi. Syk-syi-ses-sä metsässä voi kerätä marjoja ja sieniä, kun muistaa jo-kai-sen-oi-keu-det.

Eläinten syksy

→ Syksyllä eläimet val-mis-tau-tu-vat talveen. Osa e-läi-mis-tä etsii pe-sä-pai-kan tal-vi-un-ta tai tal-vi-hor-ros-ta varten. Monet eläimet keräävät ruo-ka-va-ras-to-a tai val-mis-tau-tu-vat talveen syömällä paljon. Kaikki linnut eivät löydä talvisin tarpeeksi ra-vin-to-a. Siksi muut-to-lin-nut lentävät läm-pi-mäm-pään ilmastoon.

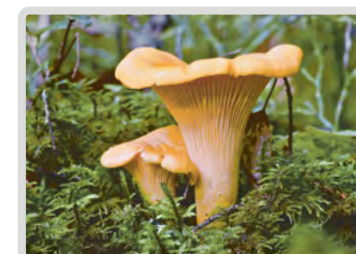
VIIKON LAJIT

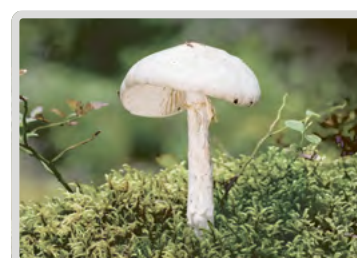
vaahtera

suppilovahvero

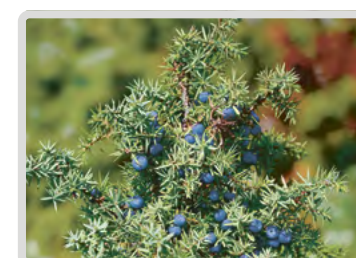
keltavahvero eli kantarelli

valkokärpässieni

pihlaja

kataja

- 📖 Alleviivaa virke, josta sana löytyy. Kirjoita.
viilenee le-po-ti-laan syksyllä muut-to-lin-nut
- 📖 Vastaa kysymyksiin. Kerro tai kirjoita.
a) → Mitä lehtipuiden lehdille tapahtuu syksyllä?
b) → Miten eri eläimet valmistautuvat talveen?

KIELITIETO

Erisnimet

E-ris-ni-met alkavat isolla al-ku-kir-jai-mel-la.
E-tu-ni-met ja su-ku-ni-met ovat e-ris-ni-mi-ä.
Muita e-ris-ni-mi-ä ovat e-si-mer-kik-si maiden
ja kau-pun-ki-en nimet.

Olen Edi. Olen pingviini. Olen kotoisin
E-te-lä-man-te-reel-ta. Asun Suomessa
ys-tä-vä-ni Aapon kanssa.

Montako e-ris-ni-me-ä löydät Edin pu-he-kup-las-ta? ☐

Kirjoita erisnimet.

Edith Edith

Järvinen Järvinen

Egypti Egypti

Ylöjärvi Ylöjärvi

Tavuta sanat. Ympyröi erisnimet. Kirjoita tavuittain.

nalle Suomi apina kataja
Salli kyltti Korhonen Vinkkeli

Tavuta sanat. Ympyröi erisnimet. Kirjoita tavuittain.

POIKA BELLA
KOTI SAKSA
VIRTANEN DIMITRI
ÄITI KAUPUNKI
TAMPERE TIE

Täydennä teksti omilla tiedoillasi.

Esittely

oma etunimesi

Nimeni on .

kunta, jossa asut

Asun .

maa, jossa asuinkuntasi sijaitsee

joka on paikkakunta .

koulusi nimi

Käyn koulua.

asia, josta pidät koulussa

Parasta koulussa on .

ihmisen nimi

Minulle tärkeän ihmisen nimi on .

tekeminen, jota teette yhdessä

Hänen kanssaan tykkään .

Tutki oman paikkakuntasi karttaa.

Kirjoita vihkoon kartassa näkyviä katujen ja teiden nimiä.

